

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 3694/21

לפני:

כבוד השופט נ' סולברג
כבוד השופט י' אלרון
כבוד השופט ע' גרוסקופף

העותרים:

חמד מוחמד אדעיס אדעיס ואח'

נגד

המשיבים:

1. שר הביטחון
2. מועצת התכנון העליונה
3. ועדת המשנה להתנגדויות
4. ועדת המשנה להתיישבות
5. ראש המינהל האזרחי באיו"ש
6. מעון צביאל - מושב עובדים בע"מ
7. הממונה על הרכוש הנטוש
8. ההסתדרות הציונית העולמית
9. מועצה איזורית הר חברון
10. שמעון בן גיגי
11. אחיקם הללי
12. דוד רקנטי

עתירה למתן צו על-תנאי; ובקשה לצו ביניים

בשם העותרים:

עו"ד איברהים סעדי

בשם המשיבים 1-5 ו-7:

עו"ד יצחק ברט

בשם המשיב 6:

עו"ד איילת רייך-מיכאלי

בשם המשיבה 9:

עו"ד עמיר פישר

בשם המשיבים 10-12:

עו"ד אברהם משה סגל; עו"ד יעל סינמון

פסק-דין

השופט נ' סולברג:

1. עניינה של העתירה, בעבודות חפירה ויישור קרקע, טרם נטיעת כרמים במקרקעין הסמוכים לשוב מעון, שמדרום לחברון. העותרים טוענים, כי העבודות מתבצעות באדמותיהם הפרטיות, בלא הסכמתם, ועל כן, מבקשים כי נורה למשיבים להימנע מהמשך ביצוע העבודות; כי נקבע שהעבודות נעשות ללא היתר, על-גבי אדמות

פרטיות, לא מוכרזות; וכי נחייב את המשיבים לקבל את עמדת העותרים "בטרם ביצוע כל אקט תכנוני". לצד זאת, מבקשים העותרים לאסור על המשיבים, בצו ביניים, להמשיך בביצוע עבודות החפירה ויישור הקרקע, עד לאחר דיון והכרעה בעתירה.

רקע וטענות הצדדים

2. בראשית חודש מאי 2021, בעת שהעבודות היו בעיצומן (המשיבים 10-12 טוענים כי העבודות החלו כבר בחודש פברואר 2021), פנו העותרים לבית משפט השלום בירושלים (ת"א 8216-05-21; השופטת מ' בנקי), בבקשה למתן צו מניעה זמני, שיאסור על המשיב 10 להוסיף ולבצע עבודות במקרקעין מושא העתירה. העותרים טענו כי הם בעלי המקרקעין, ולראיה צרפו נסחי מס רכוש. ביום 6.5.2021 הורה בית משפט השלום על מתן צו מניעה זמני, במעמד צד אחד, שבגדרו נאסר על המשיב 10 להוסיף ולבצע עבודות באותן חלקות שנטען לגביהן כי הן בבעלות העותרים. בד בבד, הורה בית משפט השלום לעותרים להפקיד ערובה בסך של 5,000 ₪.

3. ביום 9.5.2021 הגיש המשיב 10 את תגובתו וטען כי מדובר באדמות מדינה מוכרזות, המהוות חלק מתחומי הישוב מעון, וכי השטח הוקצה לו על-ידי הישוב, לנטיעת כרמים. עוד הוסיף, כי נסחי מס רכוש אינם מעידים על בעלות במקרקעין, והם ראייה לכאורה בלבד, לתשלום מס רכוש לשלטונות הירדניים; הא ותו לא.

4. בדיון שהתקיים ביום 11.5.2021, בבית משפט השלום, שבו הצדדים על טענותיהם, בכה ובלה; ב"כ העותרים טען, בין היתר, כי על המשיב 10 להציג את שרשרת ההסכמים המלאה, המעידה על סמכות הישוב להקצות את המקרקעין לשימוש. בהמשך הוסיף, "לשאלת בית המשפט", כי "המבקשים מגדלים חיטה, אבל החלקות בהן עובד המשיב 1 הן הרריות, וכרגע אין בהן גידולים, זה משמש רועי צאן". בעקבות בקשת ב"כ המשיבים 10-12 לחקור את העותרים על טענותיהם, ומשלא נמצא מתורגמן פנוי, נקבע דיון המשך, ליום 20.5.2021.

5. בהמשך אותו יום, הגיש המשיב 10 "בקשה בהולה" לביטול צו המניעה הזמני. לבקשתו צירף המשיב 10 את השרשרת ההסכמית המלאה, המוכיחה לטענתו את מעמדו של המקרקעין, ואת סמכות ההקצאה המסורה לישוב. בכלל זה, צירף המשיב צו אלוף בדבר תחום הישוב מעון, שממנו ניתן ללמוד כי מדובר באדמות מדינה מוכרזות, המשויכות לישוב, וכי לימים נבדקו הגבולות ודויקו, על-ידי צוות קו כחול. נטען אפוא, נוכח סיכויי התביעה הנמוכים, ובשים לב להצהרת ב"כ העותרים, כי מדובר בחלקה הררית לא מעובדת, ועל כן יש להורות על ביטול צו המניעה הזמני לאלתר.

6. ביום 20.5.2021, בתום דיון המשך שנערך בבית משפט השלום, נקבע, לאחר שמיעת טענות הצדדים, כי "תקיפת 'קו כחול' צריכה להיעשות לכאורה במישור המנהלי", ומשכך "בנסיבות אלו יש מקום לבטל את צו המניעה הזמני שניתן. עם זאת, ולו לאור הספקות שמעלים המבקשים, לרבות לעניין אישור המנהל האזרחי והעדר ההקצאה מהממונה להסתדרות הציונית, יבוטל צו המניעה החל מיום 27.5.2021 בשעה 12:00 וזאת על מנת לאפשר לכל צד לעמוד על זכויותיו".

7. ביום 23.5.2021, הגיש המשיב 10 בקשת רשות ערעור לבית המשפט המחוזי בירושלים (רע"א 43024-05-21; השופטת ח' מ' לומפ), נגד ההחלטה להתיר את צו המניעה הזמני על כנו למשך מספר ימים נוספים, המביאה עמה נזקים כבדים. בדיון שנערך ביום 25.5.2021, ומשב"כ העותרים הצהיר על כוונתו להגיש בתוך זמן קצר עתירה לבית משפט זה, התקבלה בקשת רשות הערעור באופן חלקי, במובן זה שהוטל על העותרים להפקיד ערובה נוספת, בסך של 5,000 ₪, להבטחת הוצאות המשיב 10.

למחרת היום, 26.5.2021, הוגשה העתירה שלפני.

8. כאמור לעיל, מלבד הבקשה לצו על-תנאי, התבקש בעתירה גם צו ביניים, שימנע את המשך עבודות החפירה ויישור הקרקע. משכך, הוריתי למשיבים להגיש תגובה לבקשה לצו ביניים, עד יום 17.6.2021. בבוקר המחרת, 27.5.2021, הגישו העותרים בקשה "דחופה ובהולה" למתן צו ארעי, בטענה כי המשך העבודות יביא עמו נזק קשה וחמור, להם ולקניינם. לאחר ששקלתי בדבר, נוכח טענת העותרים בדבר "נזק בלתי הפיך" שיגרם להם, בהיות המקרקעין "חלקות מעובדות למרות שהן הרריות בחיטה למרעה צאנם ואף יש חלק שהם נוטעים וזורעים מדי שנה", מחד גיסא; ובשים לב לנזק שעשוי להיגרם למשיבים 10-12, מאידך גיסא; הוריתי בהחלטה מיום 27.5.2021, כדברים האלה: "ניתן בזאת צו ארעי האוסר על ביצוע עבודות בקרקע מושא העתירה, עד למתן החלטה אחרת; ובלבד שעוד היום יפקידו העותרים ערובה בסך של 40,000 ₪ בקופת בית המשפט". בד בבד, הוריתי למשיבים להגיש תגובתם לבקשה לצו ביניים, עד יום 3.6.2021.

9. בתגובת המשיבים 10-12 נטען, כי יש לדחות את העתירה כולה על הסף, ועמה גם את הבקשה למתן צו ביניים – מחמת חוסר ניקיון כפיים, שיהוי ניכר, אי-מיצוי הליכים, ושימוש לרעה בהליכי משפט. לדברי המשיבים 10-12, אין כל מקום לשעות לטענות העותרים, מקום שבו גלוי וידוע מן המסמכים הקיימים, כי מדובר באדמות מדינה מוכרזות, אשר דווקא על-ידי צוות קו כחול, והוקצו להם כהלכה לנטיעת כרמים.

לשיטתם, טענת העותרים בדבר פגיעה בזכויותיהם הקנייניות אינה נכונה, והיא מתעלמת מעובדות מהותיות, שאותן העלימו העותרים מבית המשפט. לא זו בלבד, טענתם מועלית בשיהוי ניכר, שנים רבות לאחר ההכרזה, ולאחר שצוות קו כחול השלים את מלאכתו. עוד נטען, כי העתירה לוקה בשיהוי גם ביחס למועד תחילת העבודות – חודש פברואר 2021. המשיבים 10-12 מוסיפים, בהתייחס לבקשה למתן צו ביניים, כי גם הנזק שצפוי להיגרם להם – כבד ביותר. לדבריהם, בעקבות ההסכם להקצאת הקרקע, נרכשו שתילים בשווי מאות אלפי ₪; נחתמו הסכמים עם יקבים לרכישת יין; הוכאו כלים כבדים לחפירה ויישור הקרקע. משכך, עצירת הפעילות גורמת מדי יום לנזק בשיעור של 10,000 ₪. המשיבים 10-12 מוסיפים, כי מאחר שהשנה הקרובה תהא שנת שמיטה, שבמהלכה לא ניתן יהיה לעבד את הקרקע ולטעת את הכרמים, מוטל עליהם להשלים את העבודות במהירות רבה, עובר ליום ט"ו באב התשפ"א (24.7.2021). כל יום שעובר, אינו חוזר. נטען אפוא, כי יש לדחות את העתירה כולה על הסף, ולמצער את הבקשה לצו ביניים, תוך ביטול הצו הארעי שניתן בינתיים.

10. המשיבים 1-5 ו-7 – משיבי הממשלה – טוענים גם הם כי יש לדחות את העתירה כולה על הסף, באשר זו הוגשה מבלי שקדם לה מיצוי הליכים נאות, ולמעשה, כלל לא קדמה להגשתה פנייה בכתב. למעלה מכך: גם העתירה עצמה הומצאה לפרקליטות המדינה באופן חלקי; חסרו ממנה נספחים רבים; ומאלו שהומצאו, היו כמה לא קריאים, כך שלא ניתן היה להבין מהם דבר. הודעת דוא"ל מיום 31.5.2021, שבה התבקש "עותק מלא וקריא של העתירה על נספחיה, שכן אחרת אין באפשרותי לטפל בעתירה" – לא נענתה. מכל מקום, נטען כי נעשו בירורים מול גורמים בשטח, ומהם עלה כי העתירה מתייחסת לכאורה לעבודות חקלאיות שנעשו לאחרונה בתחומי הישוב מעון, "ככל הנראה בתחום אדמות מדינה מוכרזות מחודש דצמבר 1980, אשר אף עברו בדיקה לדיוק גבולותיהם (בדיקת 'קו כחול') בחודש יולי 2004. אדמות אלו אף הוקצו להסתדרות הציונית". נוכח ממצאים אלה, נטען כי העותרים נעדרים כל זכות במקרקעין שבהן נעשות העבודות. כמו כן הובהר, כי אם העותרים מבקשים להוכיח את זכותם הנטענת במקרקעין, באפשרותם להגיש בקשה לרישום ראשון של המקרקעין, בהתאם להוראות הדין ותחיקת הביטחון.

11. המשיב 6 – ישוב מעון – מצטרף לנימוקי המשיבים 10-12, ולטענות שפורטו בתגובת משיבי הממשלה, ומבקש, על יסוד כל אלה, להורות על דחיית העתירה, על הסף ולגופה. גם המשיבה 9 – המועצה האזורית הר חברון – טוענת שיש לדחות את העתירה כולה על הסף, אם מחמת העדר פניה של העותרים למסלול בקשה לרישום ראשון, אם מטעמים נוספים, שאליהם התייחסה בתמציתיות רבה, משום שלדבריה, העתירה הומצאה לידה אף ביום 1.6.2021.

דין והכרעה

12. לאחר עיון בעתירה ונספחיה, ובתגובות המשיבים ונספחיהן, באתי לכלל מסקנה כי דין העתירה להידחות על הסף, מחמת אי-מיצוי הליכים. כלל יסודי ובסיסי הוא, כי קודם להגשת עתירה לבית משפט זה, בשבתו כבית משפט גבוה לצדק, חובה למצות הליכים כהלכה, להקדים פניה לרשות המנהלית הרלבנטית. עמדתי לא אחת ולא שתיים, בשורה של פסקי דין, על הטעמים הנכבדים העומדים ביסוד דרישה מהותית זו: "לא בדקדוקי-עניות של פרוצדורה עסקינן, אלא במהות: הסדר הטוב; היעילות; החסכון במשאבים; מיקוד המחלוקת וציוני-דרך לפתרון; הפעלת שיקול דעת מקצועי; הפריית השיח שבין האזרח לבין הרשות; כיבוד הדדי בין הרשות השופטת לבין הרשות המבצעת; כל אלה מחייבים מיצוי הליכים תחילה, וביקורת שיפוטית אחר כך" (בג"ץ 112/12 אדם טבע ודין אגודה ישראלית להגנת הסביבה נ' ממשלת ישראל (24.5.2012)). הדברים נכונים לכל מקרה ומקרה, ונכונים שבעתיים לענייננו-אנו, שבו אי-מיצוי ההליכים מתבטא ב'דילוג' העותרים על הליך יעודי, שנועד למטרה זו ממש – בירור טענות לזכויות במקרקעין באיו"ש – באמצעות בקשה לרישום ראשון. מבלעדי פניה כאמור, אין כל טעם בבירור העתירה, ודינה להידחות על הסף.

13. אשר על כן, דין העתירה להידחות על הסף – והיא נדחית בזאת. ממילא נדחית גם בקשת העותרים למתן צו ביניים, ובטל הצו הארעי.

בנסיבות, ישאו העותרים בהוצאות המשיבים 10-12, בסך של 10,000 ₪; בהוצאות המשיבים 1-5 ו-7, בסך של 2,000 ₪; בהוצאות המשיב 6, בסך של 2,000 ₪; ובהוצאות המשיבה 9, בסך של 2,000 ₪.

ניתן היום, כ"ג בסיון התשפ"א (3.6.2021).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט